

Кохановская Е.В.

**ДИДАКТИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ РЕАЛИЗАЦИИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ  
В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ**

*В статье проанализированы дидактические условия реализации дистанционного обучения в образовательной среде, среди которых позитивная мотивация, междисциплинарная интеграция учебного материала, высокий уровень информационной компетентности преподавателей и обучающихся, наличие обратной связи, индивидуализация и дифференциация обучения.*

*Ключевые слова: дидактические условия, дистанционное обучение, образовательная среда.*

Kokhanovskaya E.V.

**DIDACTIC CONDITIONS OF DISTANCE EDUCATION REALIZATION IN EDUCATIONAL  
ENVIRONMENT**

*The article analyzed didactic conditions of distance education realization in educational environment, among which there are positive motivation, interdisciplinary integration of teaching material, high level of information competence of teachers and learners, presence of feed-back, individualization and differentiation of education.*

*Key words: didactic conditions, distance education, educational environment.*

**УДК 378:006.83:06.047**

**Ліпська В.В.**

**ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНЬОГО АУДИТУ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ  
НЕЗАЛЕЖНОЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

*У статті висвітлено питання оцінювальних критеріїв до якості вищої освіти в Європі та в Україні в контексті Болонського процесу. Аналізуються основні підходи до оцінювання якості освіти у світовій практиці. Пропонуються впровадження освітнього аудиту задля модернізації національної системи оцінки якості вищої освіти*

*Ключові слова: якість вищої освіти, незалежні агентства з гарантування якості вищої освіти, Болонський процес, стандарти, гарантування якості.*

*Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасному світі, який ввійшов у третє тисячоліття, розвиток України визначається у загальному контексті Європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності західної культури. Інтеграційний процес на відповідних напрямках полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків у ЄС. У кінцевому результаті такі кроки спрацьовуватимуть на підвищення в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграцію до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного середовища. Незважаючи на досягнення освіти, які забезпечує нова соціополітична система України, вона, однак, ще не забезпечує потрібної якості. Громадська думка щодо стану освітньої сфери в Україні є нерадісною.*

*Погіршення якості вищої освіти в Україні є закономірним наслідком багатьох чинників: інтенсивної комерціалізації освіти; значної інтенсифікації праці за вкрай низької оплати праці викладачів; недостатньої матеріальної бази, відсутності в більшості ВНЗ науково-технічної та інноваційної інфраструктури; неефективної наукової діяльності викладачів ВНЗ (нею реально займаються лише 20 % науково-педагогічних працівників); застарілої структури підготовки фахівців; відтворення і передавання студентам неконкурентних знань; дублювання підготовки з деяких напрямів і спеціальностей у межах певного регіону. Як результат – навіть провідні українські ВНЗ нерідко постачають на ринок*

праці явно неконкурентоспроможних випускників. Відбувається девальвація вищої освіти як засобу одержання професійних знань.

Необхідність реформування системи освіти України, її удосконалення, розвиток і впровадження процедур освітнього аудиту з метою підвищення рівня якості освіти є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у цьому світі.

Зазначені процеси диктують, перш за все, необхідність визначення та затвердження нормативно-правового забезпечення в галузі освіти з урахуванням вимог міжнародної та європейської систем стандартів і сертифікації.

*Аналіз останніх досліджень і публікацій.* У вітчизняних та зарубіжних науково-практичних виданнях помітне значення та наукове занепокоєння проблемою забезпечення якості вищої освіти, а також розробкою відповідного управлінського інструментарію. Актуальність розвитку інституту освітнього аудиту у сфері вищої освіти сприяло здійсненню наукових розвідок В. М. Бесчастним [1, с. 17], В. І. Луговим [2], Дж. Х. Роджерсоном [3], Ю. Б. Рубіним [4; 5] та іншими вченими, які наголошують на необхідності запровадження освітніх аудиторських процедур для здійснення незалежної оцінки якості вищої освіти, визначення якісного рейтингу із залученням громадських організацій, замовників та споживачів освітніх послуг. Разом з тим зазначимо, що сьогодні ще не створено єдиної теоретично обґрунтованої концепції якості вищої освіти, як і не існує жодної ефективно діючої комплексної системи її оцінювання [6; 4].

*Мета статті* – здійснити аналіз оцінювальних підходів до якості вищої освіти в Європі та в Україні в контексті Болонського процесу.

*Виклад основного матеріалу.* Якість освіти – це низка системно-соціальних якостей і характеристик, які визначають відповідність системи освіти прийнятим вимогам, соціальним нормам, державним освітнім стандартам. Отримання якісної освіти безпосередньо залежить від якості самих вимог (цілей, стандартів і норм), якості ресурсів (програми, кадровий потенціал, контингент абітурієнтів, матеріально-технічне забезпечення, фінанси і т.д.) та освітніх процесів (наукова та навчальна діяльність, управління, освітні технології), які безпосередньо забезпечують підготовку фахівців. У світовій практиці застосовуються три основних підходи до оцінювання якості освіти: репутаційний (на основі експертних оцінок), результативний (за об'єктивними показниками) і загальний. Кількість підходів може бути більшою: *традиційний* (престижність ВНЗ), *науковий* (відповідність стандартам), *менеджерський* (задоволення клієнта), *споживчий* (сам споживач визначає якість), *демократичний* (користь вищого закладу для суспільства) [7].

З метою незалежного забезпечення якісних показників освітньої діяльності законодавство України передбачає чіткий та прозорий механізм її регулювання, основними складовими якого є інституції ліцензування, атестації та акредитації. З цією метою в Україні створена відповідна державно-громадська інституція – Державна акредитаційна комісія (ДАК), яка забезпечує додержання вимог до вищої та професійно-технічної освіти шляхом встановлення відповідних нормативних показників до їх ліцензування та акредитації. До складу ДАК входять представники громадськості – найвідоміші вчені з певної галузі знань.

За умовою акредитації видається диплом про освіту державного зразка. Оцінювання здійснюється експертною комісією за кінцевими результатами навчання, тобто професійними ознаками випускників, вимоги до яких обумовлюються відповідними нормативними документами та стандартами освіти.

Держава здійснює контроль рівня якості освіти і фахової підготовки за допомогою показників якості вищої освіти, яку набула особа в результаті реалізації вищим навчальним закладом освітньо-фахової програми підготовки за критеріями досягнення цілей вищої освіти.

Якість освіти в контексті Болонського процесу є основою створення Європейського простору вищої освіти. Країни, які входять до цього простору, підтримують подальший

розвиток гарантій якості на європейському, національному рівнях і на рівні навчальних закладів, наголошують на необхідності розвитку критеріїв і методологій для загального користування у сфері якості освіти.

Згідно з принципами автономії навчальних закладів, первинна відповідальність за якість вищої освіти лежить на кожному окремому навчальному закладі, і таким чином забезпечується можливість перевірки якості системи навчання в національних рамках.

Створення незалежних агентств з гарантування якості з метою проведення освітнього аудиту важливо для покращення якості освіти. Для України ця проблема доволі складна, як з огляду на відсутність попереднього досвіду, так і через деяке замовчування, а то й ігнорування цього питання. У той же час робота таких агентств могла б стати не лише альтернативою державному ліцензуванню та акредитації, але й могла б сприяти в підготовці до проходження процедур комплексної перевірки.

Європейська мережа з гарантування якості у вищій освіті розробила єдині стандарти, методика та рекомендації щодо оцінки якості освіти і запропонувала брати за основу оцінки якості вищої освіти три групи стандартів:

1. Стандарти для внутрішнього гарантування якості [8] вищого навчального закладу.
2. Стандарти для зовнішнього гарантування якості вищого навчального закладу.
3. Європейські стандарти для зовнішніх агентств з гарантування якості.

Зупинимось детальніше на кожному з пунктів [9].

Згідно з першою групою стандартів, вищі навчальні заклади повинні мати внутрішню політику та відповідні методики гарантування якості власних програм та критерії нагородження. ВНЗ є відповідальними за розвиток культури визнання важливості якості в роботі. Для досягнення цього слід не лише розробити, але й запровадити таку стратегію безперервного покращення якості, в якій певна роль відводилася б студентам та іншим зацікавленим фізичним та юридичним особам. Крім того, передбачається існування формальних механізмів погодження, періодичної перевірки та моніторингу власних програм та нагород; оцінювання студентів згідно гласних критеріїв, які застосовуються однаково до всіх; наявність механізмів встановлення компетентності та необхідної кваліфікації викладачів. Вищі навчальні заклади несуть відповідальність за доступність літератури, необхідної для опанування програми; за проведення роботи зі збору, аналізу та використання відповідної інформації з ефективного менеджменту навчальних програм та іншої діяльності; за регулярне оприлюднення актуальної, неупередженої та об'єктивної інформації (як кількісної, так і якісної) щодо тих програм та нагород, які пропонуються.

Друга група стандартів ENQA стосується зовнішньої оцінки, яка, маючи за відправну точку ефективність внутрішньої оцінки якості, передбачає таке — усі відповідальні сторони визначаються з метою, цілями та методикою ще до того, як розробляється сам процес зовнішнього гарантування якості. Будь-які рішення, прийняті в результаті зовнішнього оцінювання, мають ґрунтуватись на детально розроблених гласних критеріях, які застосовуються до всіх однаково. Усі процедури розробляються відповідно поставленим меті та цілям. Доповіді публікуються, а також пишуться в стилі прийнятному і зрозумілому для тієї аудиторії читачів, на яку спрямовані. Читач має легко знаходити будь-які ухвали, рішення чи рекомендації, що містяться у доповіді. Необхідна загальноприйнятна методика організації заходів реагування на висловлені після перевірки зауваження. Процес зовнішнього гарантування якості повинен проходити на циклічній (періодичній) основі. Тривалість циклу і методика перевірки мають бути чітко визначені і оголошені заздалегідь. Агентства з гарантування якості повинні час від часу готувати зведення з опису та аналізу отриманих в результаті перевірки даних.

Третя група стандартів ENQA стосується зовнішніх агентств з гарантування якості, які, в першу чергу, беруть до уваги наявність та ефективність описаних вище вимог та рекомендацій. Агентства повинні бути формально визнані компетентними органами влади всього європейського простору вищої освіти як такі, що мають повноваження провадити зовнішнє оцінювання та діють на основі встановлених юридичних норм і відповідають усім

правовим вимогам у межах своєї сфери діяльності. Агентства здійснюють гарантування якості на різних рівнях і на регулярній основі, ефективно і продуктивно, за чітко встановленими гласними цілями, забезпечуються пропорційно необхідними людськими та фінансовими ресурсами. Агентства мають бути незалежними в такій мірі, щоб водночас нести автономно відповідальність за свої дії і не зазнавати жодного впливу третьої сторони (вищого навчального закладу, міністерства чи іншої зацікавленої особи). Діяльність та критерії оцінювання, якими послуговуватимуться агентства, можуть включати:

- самооцінку суб'єкта перевірки;
- зовнішнє оцінювання групою експертів;
- публікацію доповіді, яка включає рішення, рекомендації тощо;
- процедуру доопрацювання з метою перевірки вжитих навчальним закладом заходів з усунення недоліків чи врахування рекомендацій доповіді.

Отже, освітній аудит стає основним критерієм у визначенні якості вищої освіти, відносного рівня програм та методів викладання й навчання з предмета або на факультеті загалом. Освітній аудит проводиться за внутрішніми та зовнішніми процедурами і включає систематичне збирання адміністративної інформації, опитування студентів і випускників, неформальні бесіди з викладачами та студентами. Складовою зовнішнього освітнього аудиту є відвідування факультету контролюючою групою для визначення якості навчання та викладання. Зовнішні оглядачі – це викладачі або люди професійної діяльності, які на основі спілкування зі студентами та молодими науковцями складають остаточний звіт.

Незалежні агентства з гарантування якості вищої освіти в Україні могли б, на наш погляд, допомагати ВНЗ:

- отримувати достовірну інформацію про різноманітні аспекти їх діяльності і аналізувати подальші перспективи розвитку, наприклад, визначивши найбільш значущі для ВНЗ сектори освітнього ринку, який сегментується за навчальними програмами, рівнями освіти, регіональною диференціацією і розвитком мережі філіалів, віковими і гендерними уподобаннями, а також напрямками міжнародного співробітництва;
- при проходженні акредитації в авторитетних закордонних акредитаційних агентствах;
- у наданні інформаційної підтримки для привертання уваги потенційних абітурієнтів, роботодавців, спонсорів, меценатів, інституційних та індивідуальних інвесторів;
- у провадженні системного підходу до оперативного встановлення контактів з новими партнерами і налагодження зворотного зв'язку;
- у встановленні контактів з закордонними ВНЗ, підбираючи партнерів, які представляють найбільший інтерес, у визначенні напрямів спільної наукової творчості, створенні міжнародних шкіл і здійсненні систематичних академічних обмінів;
- у розповсюдженні передового вітчизняного і міжнародного досвіду, використовуючи принцип випередження інновацій і створюючи взірці та схеми розвитку ВНЗ на основі кращих показників найбільш конкурентоздатних навчальних закладів;
- у забезпеченні балансу інтересів усіх учасників освітнього ринку з метою формування нової культури довір'я.

*Висновок.* Отже, забезпечення якісного рівня вищої освіти є одним із головних завдань, невід'ємних від соціальної сфери. На нашу думку, серед визначальних засобів, що використовуються в управлінні і впливають на якість вищої освіти в країнах світу виокремлюються професійні стандарти, створювані асоціаціями роботодавців, кваліфікаційні вимоги до випускників вищих навчальних закладів (ВНЗ), що формуються галузевими об'єднаннями та фаховими асоціаціями, моніторинг ВНЗ і освітніх програм, здійснюваний рейтинговими агентствами, громадська акредитація ВНЗ, що впроваджується експертними агентствами. До цього ряду органічно вливається і освітній аудит як складник механізму управління якістю вищої освіти, що дозволяє поєднати внутрішню і зовнішню оцінки якості освіти уможливити повноцінне здійснення процедури громадської акредитації.

Актуальними напрямками подальшої розробки окресленої проблеми є розробка ефективних критеріїв, за якими буде здійснюватись освітній аудит, взаємоузгодженість державного та громадсько-професійного механізмів здійснення процедур.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Бесчастний В. М. Пріоритети подальшого розвитку державного управління в галузі освіти / В. М. Бесчастний // Держава та регіони: Серія: Державне управління: Науково-виробничий журнал. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2008. – № 4. – С. 14-17.
2. Луговий В.І. Декади ретроспективи і перспективи Болонського процесу: Уроки для розвитку державно-управлінського фаху/В.І. Луговий 29 травня 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.academy.gov.ua/doc/doc\\_2009/m\\_n\\_p\\_k\\_2009/new/ppt/Lugovyi.ppt](http://www.academy.gov.ua/doc/doc_2009/m_n_p_k_2009/new/ppt/Lugovyi.ppt)
3. Роджерсон Дж. Х. Использование аудита при проверке качества образовательных программ / Дж. Х. Роджерсон // Качество. Инновации. Образование. – 2002. – № 3. – С. 61-64.
4. Рубин Ю. В. Развитие систем внешнего образовательного аудита и его особенности в организации e-Learning / Ю. Б. Рубин // Высшее образование в России. – 2008. – № 11. – С. 45-50.
5. Рубин Ю. В. Современное образование: качество, стандарт, инструмент: Монография / Ю. Б. Рубин. – 2-е изд. – М.: Маркет ДС, 2009. – 336 с.
6. Самойлов В. UNIQUe – Европейский знак качества в e-Learnign / В. Самойлов, Т. Семкина // Высшее образование в России. – 2008. – № 11. – С. 50-56.
7. Каменская Е. Виступ 12-13 березня 2001р. в Російському університеті дружби народів за “круглому столі” з проблем якості вищої освіти: “Обеспечение качества высшего образования: российский опыт в международном контексте”. // Alma Mater (“Вестник высшей школы”). – 2001. – № 6. – С. 16.
8. Згуровський М.З. Болонський процес – структурна реформа вищої освіти на європейському просторі / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ntu-kpi.kiev.ua>
9. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. © European Association for Quality Assurance in Higher Education, 2005, Helsinki

Липская В.В.

#### *ВНЕДРЕНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО АУДИТА ДЛЯ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ НЕЗАВИСИМОЙ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ*

*В статье освещены вопросы оценочных критериев качества высшего образования в Европе и в Украине в контексте Болонского процесса. Проводится анализ основных подходов оценки качества образования в мировой практике. Предлагается внедрение образовательного аудита для модернизации национальной системы оценки качества высшего образования.*

*Ключевые слова: качество высшего образования, независимые агентства по гарантированию качества высшего образования, Болонский процесс, стандарты, гарантирование качества.*

Lipska V.V.

#### *INTRODUCTION OF EDUCATIONAL AUDIT FOR INDEPENDENT ASSESSING THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION*

*The article highlights issues that are critical to the quality assessment for higher education both in the EU and Ukraine in the context of the Bologna Process. Basic international trends in assessing the quality of education are analyzed. The introduction of educational audit to improve the national quality assurance system for higher education is suggested.*

*Key words: quality in higher education, independent quality assurance agencies for higher education, Bologna Process, standards, quality assurance.*